

KASB ETIKASI

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O‘RTA
MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

KASB ETIKASI

Kasb-hunar kollejlari uchun o‘quv qo‘llanma

**«NOSHIR»
TOSHKENT – 2012**

УДК: 174 (075)
КБК 87.75

К 27 **Касб этикаси:** Касб-хунар коллеjlari uchun o'quv
qo'llanma / O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus
ta'lim vazirligi. — Toshkent: Noshir 2012. — 116 bet.

УДК: 174 (075)
КБК 87.75

Таqrizchilar:

Р.Рузиев — *ю.ф. доктори*
Н.Шермухаммедова — *ф.ф. доктори*

Mualliflar tomonidan o'rta maxsus va kasb-hunar коллеjlari o'quvchilari uchun tayyorlangan ushbu darslikda kasb etikasi tamoyillari, qoidalari va uning ahamiyati ochib berilgan. Kasb etikasi normalarining fuqarolarga, korxona va tashkilotlarga yordam ko'rsatish vaqtidagi ahamiyati keng yoritilgan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'tra maxsus talim vazirligi.
O'rta maxsus kasb-hunar talim Markazining ilmiy-metodik Kengashi
tomonidan nashrga tavsiya etiladi.

KASB ETIKASI FANINING PREDMETI VA VAZIFALARI

Etika yoki axloqshunoslikning sof «ichki» vazifalari ham mavjudki, ular bugungi kunning dolzarb vazifalari sirasiga kiradi. Ayniqsa, milliy-mintaqaviy axloqiy tafakkurning tizimli, ilmiy xolislik bilan yo'g'irilgan tarixini yaratish va sho'rolar tuzumi ta'qiqlagan yoki unutilgan axloqiy qadriyatlarni tiklash muhim ahamiyatga ega. Ayni paytda axloq nazariyasining dolzarb masalalarini hal etish, chunonchi, axloqiy tushunchalarni tasniflash-tirish, turkumlashtirish, axloqiy madaniyatning nazariy jihatlarini ishlab chiqish, ayniqsa, kasb etikasining zamonaviy nazariy asoslarini yaratish kabi murakkab vazifalar ham o'z yechimini kutmoqda.

Kasb etikasi axloqiy madaniyat tizimida yaqqol ko'zga tashlanadi. Chunki inson voyaga etib, bir kasbning boshini tutgach, o'z kasbi doirasida odamlar bilan muntazam munosabatda bo'ladi. Bu munosabat, bir tomondan, hamkasabalar davrasida ro'y bersa, ikkinchi jihatdan, u kasb talabiga binoan uchrashadigan turli toifadagi odamlar bilan yuzaga keladi. Ayni paytda, kasbiy odob axloqiy madaniyatning eng yuksak shakllaridan biri; uning jamiyat axloqiy hayotidagi o'rni yuksak.

Har bir jamiyatda muayyan guruhlar borki, egallagan kasblari ularni boshqa jamiyatdoshlariga nisbatan imtiyozli darajaga olib chiqadi. Ko'pchilik jamiyat a'zolarining hayot-mamotlari, sog'ligi, ma'naviy sog'lomligi, huquqiy himoyasi, ilmiy salohiyatining namoyon bo'lishi kabi omillar o'shanday imtiyozli kasb egalarining o'z kasbiy burch mas'uliyatini qay darajada his etishlariga, halollik va vijdon yuzasidan ish ko'rishlariga bog'liqligi hammaga ma'lum. Chunonchi, tabobat xodimini, jarrohnı olaylik. Deylik, u har bir operatsiya kunida bir necha kishini hayotga qaytaradi; yuzlab odamlar uning yordamiga muhtoj, unga umid va ishonch, ilinj bilan qaraydilar.

Bordi-yu, shaxsiy manfaat yo'lida jarroh o'z bemoriga xiyonat qilsa-chi, ya'ni, uni qasddan halok etsa-chi? Kim uni shunday qilmasligini kafolatlaydi? Yoki jurnalistni olaylik. U shaxsiy manfaati yo'lida, kasbining kamyobligidan foydalanib, begunoh kishilarni ma'naviy azobga qo'yishi, atayin jamiyat oldida sharmanda qilishi va shuning hisobiga o'zining ba'zi bir muammolarini hal qilib olishi mumkin emasmi? Mumkin. Zero, to haqiqat yuzaga chiqquncha nohaq tanqidga uchragan shaxs qanchalar ruhiy istirob chekadi. Xo'sh, jurnalistning shunday qilmasligini kim kafolatlaydi?

Shu bois boshqalarning qo'lidan kelmaydigan ishlarni bajara- oladiganlar faoliyatida o'zboshimchalik, manfaatparastlik, xudbinlik va kasbni suiiste'mol qilish singari illatlarga yo'l qo'ymaslik uchun, shuningdek, ular axloqiy darajasini yuksak bosqichda turishini ta'minlash maqsadida ko'p hollarda o'zaro qoidalar majmuyi yaratilgan. Bu qoidalar majmuyi, odatda, qasamyod yoki me'yorlar ko'rinishini olgan. Uni buzish o'ta odobsizlik va axloqsizlik, hatto jamiyatga xiyonat tarzida baholanadi. Bunday qasamyodlar juda uzoq tarixga ega. Misol tariqasida hozirgi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan Qadimgi Yunon hakimi Hippokrat (milodgacha V—IV asrlar) tomonidan qisqa va lo'nda shaklda tuzilgan, tabobat xodimlari kasbiy odobi qonun-qoidalari jamlangan mashhur «Hippokrat qasami»ni keltirish mumkin.

Tarixda o'z dushmanini davolagan tabiblar ham ko'p uchraydi. Chunonchi, qadimgi hind eposi «Ramayana»da (II asr) behush yotgan Lakshman boshida turgan devlar shohining xos tabibi kechinmalari shu jihatdan muhim. Tabib oldida ikki yo'l bor edi: biri saltanat dushmanini muhtoj bemor sifatida davolash, ikkinchi yo'l davolashdan bosh tortish bilan uni o'limga mahkum etish. Tabib uzoq mulohazadan so'ng tabiblik odobi qoidalariga bo'ysunishni — Lakshmanni davolashni afzal ko'radi. Zero, kasbiy odob qonun-qoidalari talabiga ko'ra, bemor to'shagi ustidagi tabib uchun do'st yoki dushman degan tushunchalar o'z ma'nosini yo'qotadi, uning qoshida faqat tibbiy yordamga intizor, shafqatga muhtoj, zaif inson yotadi. Davolanib hayotga qaytgan Lakshman devlar mamlakatining